

Eugeniusz K. Chylek*, Wojciech Gotkiewicz**

*Dyrektoriat Generalny Badań, Technologii i Rozwoju Komisji Europejskiej,
Stały Komitet ds. Badań w Rolnictwie (SCAR),

**Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie

EKONOMICZNO-SPOŁECZNE I PRAWNE UWARUNKOWANIA WDRAŻANIA STRATEGII DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO

*THE SOCIAL-ECONOMIC AND LEGAL CONDITIONS WITH REGARD
OF IMPLEMENTATION OF STRATEGY FOR THE BALTIC SEA REGION*

Key words: Strategy for the Baltic Sea Region, European Union, protection of environment, welfare, safety, sustainable development

Słowa kluczowe: Strategia dla regionu Morza Bałtyckiego, Unia Europejska, ochrona środowiska, dobrobyt, bezpieczeństwo, rozwój zrównoważony

Synopsis. Aktywizacja potencjału, który istnieje w państwach basenu Morza Bałtyckiego może być wykorzystana dzięki przyjętej przez KE Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez realizację następujących priorytetów: ochrona środowiska, dobrobyt, dostępność i atrakcyjność oraz bezpieczeństwo. Realizacja Strategii bazuje na zintegrowanym podejściu wszystkich obszarów działalności mających wpływ na rozwój ekonomiczny, społeczny i organizacyjny w państwach członkowskich Unii Europejskiej (UE) leżących wokół Morza Bałtyckiego. Przedstawiono powiązania występujące między Strategią KE dla regionu Morza Bałtyckiego, porozumieniami międzynarodowymi unijnymi i pozaunijnymi oraz stanowiskiem Polski wobec planów i zakresów realizacji Strategii. Przedstawiono również zakres dostosowania krajowych uregulowań prawnych pozwalających na zrównoważony rozwój w regionie Morza Bałtyckiego. Tempo i skala wdrażanych rozwiązań decydować będą o efektach ich oddziaływania. Omówiono podstawowe uwarunkowania ekonomiczne, społeczne, organizacyjne i prawne, które będą decydowały o sposobie realizacji wyznaczonych priorytetów oraz o potencjalnych efektach dla środowiska naturalnego i społeczności państw regionu Morza Bałtyckiego.

Wstęp

W dniu 14 grudnia 2007 r. Rada Europejska (RE) na posiedzeniu w Brukseli przyjęła w konkluzjach zapis, który stał się mandatem dla Komisji Europejskiej (KE) do podjęcia prac nad Strategią Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego (RMB). W KE prace nad Strategią koordynuje Dykcja Generalna ds. Polityki Regionalnej (DG REGIO), w jej ramach wydział odpowiedzialny za współpracę terytorialną. W prace nad Strategią jest zaangażowanych łącznie kilkanaście dyrekcji generalnych, które współpracują w ramach specjalnie powołanej *Interservice Group*. Dodatkowo została utworzona węższa grupa do prac nad Strategią (*Steering Group*), w skład której wchodzi Dykcje Generalne ds.: Polityki Regionalnej, Morskich i Rybołówstwa, Środowiska oraz Stosunków Zewnętrznych. Wdrażanie Strategii dla Regionu Morza Bałtyckiego, niesie znaczne zmiany ekonomiczno-społeczne, a także organizacyjne w Polsce, w tym zwłaszcza w regionach nadbałtyckich.

Cele Strategii dla Regionu Morza Bałtyckiego

Deklarowanym celem Strategii jest aktywizacja potencjału, który istnieje w regionie Morza Bałtyckiego. Cel ten można osiągnąć przez realizację następujących priorytetów: ochrona środowiska, dobrobyt, dostępność i atrakcyjność oraz bezpieczeństwo. Realizacja Strategii bazuje na zintegrowanym podejściu wszystkich obszarów działalności, mających wpływ na rozwój ekonomiczny, społeczny i organizacyjny w państwach członkowskich Unii Europejskiej (UE), leżących wokół Morza Bałtyckiego. Do współpracy zaproszono również przedstawicieli Federacji Rosyjskiej regionu Kaliningradzkiego i Sankt Petersburga.

W listopadzie 2008 r. Danuta Hübner – komisarz ds. polityki regionalnej oficjalnie ogłosiła rozpoczęcie konsultacji publicznych on-line na temat Strategii. W trakcie konsultacji zainteresowa-

ne podmioty (państwa członkowskie, władze regionalne i lokalne, organizacje pozarządowe, organy międzyrządowe i obywatele) mogły się wypowiedzieć na temat największych wyzwań regionu. Konsultacje trwały do 31 grudnia 2008 r. Rezultaty tych konsultacji opublikowano na stronie internetowej DG REGIO. Łącznie nadesłano 109 wkładów.

W stanowisku Polski ws. Strategii pt. „Spójność i konkurencyjność regionu Morza Bałtyckiego. Wkład Rządu RP w prace nad Strategią UE dla regionu Morza Bałtyckiego”, oraz w drugim, pogłębionym stanowisku wraz z propozycjami działań pt. „Spójność i konkurencyjność regionu Morza Bałtyckiego” – od wizji do działań. Drugi wkład Rządu RP w prace nad Strategią UE dla regionu Morza Bałtyckiego podkreślono zainteresowanie polskich regionów, których przedstawiciele zgromadzeni w ramach Konwentu Marszałków Województw RP przyjęli stanowisko ws. Strategii w czerwcu [Stanowisko Konwentu...2008] oraz grudniu 2008 roku [Drugie Stanowisko Konwentu... 2008]. Stanowiska ws. Strategii przedstawiło również Województwo Zachodniopomorskie i Warmińsko-Mazurskie. W marcu 2009 r. informacja na temat stanu prac nad Strategią Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego przedstawiono na forum Komisji ds. Unii Europejskiej Sejmu RP.

W Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego w propozycjach realizacji w państwach nadbałtyckich, zwłaszcza w państwach skandynawskich, mocno eksponowany jest aspekt środowiskowy. Postulują one podjęcie działań w wielu ważnych obszarach polityki środowiskowej w zakresie ochrony wód Morza Bałtyckiego, w celu: przeciwdziałania eutrofizacji, ograniczenia negatywnych skutków środowiskowych wspólnej polityki rolnej (WPR) (w szczególności redukcji substancji biogennej pochodzenia rolniczego), zrównoważonego wykorzystania zasobów rybnych, ograniczenia zanieczyszczeń substancjami niebezpiecznymi oraz zanieczyszczeń ze statków. Dużą wagę państwa skandynawskie przykładają do wdrożenia postanowień Bałtyckiego Planu Działania HELCOM¹ uznając, że mógłby on stanowić podstawę opracowania całościowej strategii dla regionu Morza Bałtyckiego. Swoje stanowiska w sprawie Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego zaprezentowały także Rosja i Norwegia. W Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego mocno wyeksponowane są działania z zakresu ochrony środowiska i dotyczą one m.in.:

- wdrożenia zintegrowanej polityki morskiej UE,
- wdrożenia dyrektywy w sprawie strategii morskich,
- pełnego wdrożenia dyrektywy 91/271/EWG *dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych*,
- zintegrowanego systemu zarządzania strefą przybrzeżną i morskiego planowania przestrzennego,
- zachowania bioróżnorodności Bałtyku i jej odbudowy,
- uregulowania kwestii zarządzania zasobami rybnymi,
- zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich,
- kwestii dotyczących energetyki i zmian klimatu, które dominują także w ogólnej dyskusji na forum instytucji UE.

Postępujące zmiany klimatyczne wpłyną na funkcjonowanie całego ekosystemu oraz obszarów przybrzeżnych, w tym także Morza Bałtyckiego. Dlatego wiele państw wskazuje na potrzebę pogłębiionych badań i stałego monitoringu stanu Morza Bałtyckiego, a także podejmowania wspólnych działań adaptacyjnych do przyszłej zmiany warunków naturalnych w regionie. W celu ograniczenia rosnącej emisji gazów cieplarnianych, niezależnie od miejsca powstawania, należy także w ramach realizacji Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego, promować rozwój odnawialnych źródeł energii w regionie, w szczególności przez zastosowanie biomasy, a także biopaliw drugiej generacji. Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego może stać się platformą ściślejszej współpracy i zachęcenia pozaunijnych partnerów do nowego, międzynarodowego porozumienia w sprawie zmian klimatycznych (porozumienie Post-Kioto).

Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania wdrażania Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego

Terytorium Polski znajduje się prawie w całości w zlewisku Morza Bałtyckiego, do którego należą dorzecza: Odry, Wisły, a także małych rzek Polski północnej uchodzących bezpośrednio do Bałtyku. Do zlewiska Morza Bałtyckiego należy 99,7% terytorium Polski. Niewielka część obszaru Polski należy do zlewiska Morza Północnego – 0,1% oraz Morza Czarnego – 0,2%. Ponad 96% terenu Polski to obszary wiejskie, a tereny rolne zajmują ponad 60% powierzchni kraju, a leśne wraz

¹ Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego z 1992 r. (Konwencja Helsińska - HELCOM); jej stronami jest m.in. 9 państw nadbałtyckich i Wspólnota Europejska. 15.11.2007 przyjęto (ministrowie ds. środowiska) Plan działań na rzecz Morza Bałtyckiego HELCOM.

z zadrzewieniami i zakrzewieniami – ponad 31% (tab. 1).

Powierzchnia kraju wynosi 3 12 685 km² i zajmuje pod tym względem 9 miejsce w Europie. Wśród 9 państw nadbałtyckich obszar zlewni do Morza Bałtyckiego Polski plasuje się na 3 miejscu (Szwecja – 423 916, Rosja – 330 288 i Polska – 312 680). Polskę, według danych GUS [Rocznik Demograficzny 2009], na dzień 31 grudnia 2008 r. zamieszkiwało 38 136 tys. osób, w tym: w miastach 23 288 tys., co stanowi 61,1% ludności Polski, a na obszarach wiejskich – 14 848 tys. tj. 38,9%. Przedstawione dane liczbowe świadczą, że Polska i jej społeczność ma podstawy, by w znacznym stopniu kreować kierunki realizacji Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego.

Znaczenie czynników ekonomicznych w promowaniu i utrzymywaniu tempa rozwoju regionu jest komponentem Strategii, do którego przywiązują znaczenie wszystkie państwa regionu Morza Bałtyckiego. Szczególnie wyraźnie eksponują go nowe państwa członkowskie, które zdecydowanie zmierzają do przeniesienia punktu ciężkości z ochrony środowiska na gospodarkę i konkurencyjność. Państwa te takie ukierunkowanie priorytetów Strategii postrzegają jako szansę na skuteczną konwergencję rozwojową. Priorytetowe znaczenie w omawianej dziedzinie państwa regionu przypisują zapewnieniu sprawnie funkcjonującego rynku wewnętrznego. Najczęściej zgłaszane szczegółowe postulaty w tym zakresie to:

- upowszechnianie wiedzy na temat dyrektywy usługowej, kontynuowanie współpracy w zakresie jej implementacji i jednolitej interpretacji,
- rozwój współpracy w ramach *Baltic Sea Surveillance Network*,
- stosowanie zasady wzajemnego uznawania w zakresie swobody przepływu towarów,
- utworzenie punktów kontaktowych zgodnie z postawieniami dyrektywy usługowej oraz wymiana najlepszych praktyk,
- rozszerzanie współpracy między władzami państwowymi i celnymi w zakresie nadzoru nad rynkiem (*market surveillance*),
- promowanie udoskonalania, stosowania i korzystania ze standardów,
- upowszechnianie wiedzy o systemie SOLVIT,
- poprawa funkcjonowania rynku pracy.

Pośród dziedzin wskazywanych, jako obszary potencjalnej współpracy w regionie znalazły się również przedsiębiorczość oraz innowacyjność. Podkreślano m.in. potrzebę zniesienia barier utrudniających prowadzenie działalności (ze szczególnym uwzględnieniem małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), a także przedsiębiorstw mikro, stanowiących ważny dział przedsiębiorstw w państwach regionu Morza Bałtyckiego. W planowanych działaniach Strategii uwzględniono potrzebę specjalizacji regionu, promowanie inicjatyw klastrowych, wzmocnienie współpracy w dziedzinie B+R+I, w tym badań dotyczących Morza Bałtyckiego.

Dostępność i atrakcyjność regionu Morza Bałtyckiego jest uwarunkowana w dużej mierze zapewnieniem szybkich, niezawodnych i elastycznych połączeń transportowych. Nowe państwa członkowskie, wnoszą o realizację działań wspierających w ramach Strategii rozwój infrastrukturalny, w tym zwłaszcza infrastruktury komunikacyjnej oraz logistyki zarządzania tymi zasobami. Wnioski państw członkowskich w tym zakresie dotyczą m.in.:

- szybkiej implementacji brakujących połączeń między systemami transportowymi, np.: projekty *Rail Baltica*, *Via Baltica*, autostrady morskie (EE, LT, PL),
- skoordynowania działań państw regionu Morza Bałtyckiego w zakresie zarządzania ruchem lotniczym w regionie; zobowiązania państw do tworzenia Funkcjonalnych Bloków Przestrzeni, np. takich jak FAB Bałtycki (LT, SE, PL),

Tabela 1. Powierzchnia kraju według kierunków wykorzystania w 2009 roku

Wyszczególnienie	Powierzchnia [tys. ha]	Powierzchnia na 1 mieszkańca [ha]
Powierzchnia ogółem	31 268	0,820
Użytki rolne	18 825	0,494
Grunty leśne, zadrzewinia i zakrzewienia	9 586	0,251
Grunty pod wodami	642	0,017
Grunty zabudowane i zurbanizowane	1 585	0,041
Użytki ekologiczne	35	0,001
Nieuzytki	487	0,013
Tereny różne ^{a)}	108	0,003

^{a)} grunty przeznaczone do rekultywacji, niezagospodarowane grunty zrehabilitowane oraz wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego
Źródło: opracowanie własne na podstawie Ochrona Środowiska 2010.

- zwiększenia konkurencyjności portów w regionu Morza Bałtyckiego,
- promowania innych projektów dotyczących połączeń w regionie Morza Bałtyckiego.

Jednym z najbardziej wrażliwych obszarów, który znajdzie odzwierciedlenie w Strategii jest energia. Postuluje się: stworzenie sprawnie funkcjonującego rynku wewnętrznego w dziedzinie energii, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego (m.in. dywersyfikacja dostaw energii, rozwój zewnętrznej polityki energetycznej UE opartej na zasadzie solidarności), rozwój produkcji czystej energii odnawialnej i zwiększanie wydajności energetycznej.

Wrażliwość tego obszaru polega m.in. na różnym rozumieniu pojęcia „bezpieczeństwo energetyczne”. Dotychczas uzyskiwano zgodność jedynie na poziomie ogólnych deklaracji. Dla Polski, z punktu widzenia bezpieczeństwa regionu, ważne jest powstrzymanie się od inwestycji, które służą jedynie partykularnym interesom jednego lub kilku państw, a szkodzą innym. Każda bałtycka inwestycja infrastrukturalna powinna mieć na celu także dobro i bezpieczeństwo całego regionu, zarówno bezpieczeństwo energetyczne całego regionu Morza Bałtyckiego, jak i każdego państwa z osobna.

Ponadto, Polska postuluje otwarcie pogłębionej debaty zmierzającej do wypracowania przez państwa członkowskie wspólnych kroków, w celu przeciwdziałania rosnącemu uzależnieniu od importu surowców energetycznych z jednego kierunku oraz stworzenia solidarnego mechanizmu pomocowego pomiędzy państwami członkowskimi w regionie, w przypadku wystąpienia problemów z dostawami energii lub jej nośników.

Obszar jakości życia obywateli dotyczy w znacznej mierze także sfery edukacji. Wszystkie państwa regionu w mniejszym bądź, większym stopniu borykają się z wyzwaniami demograficznymi, niedopasowaniem systemów kształcenia do potrzeb rynku pracy lub niedoborem bądź, wręcz odpływem wykwalifikowanych kadr. Stąd wnioski w omawianej dziedzinie, które jak się wydaje są ukierunkowane na rozwiązanie wspomnianych problemów, są zasadniczo zbieżne. Propozycje państw regionu Morza Bałtyckiego dotyczą m.in. współpracy w dziedzinie edukacji, zacieśnienia powiązań między uczelniami, podniesienia jakości kształcenia, zwiększenia inwestycji w edukację i mobilności studentów. Ważnym obszarem współpracy w ramach państw regionu Morza Bałtyckiego powinna być też nauka i badania oraz poszukiwanie rozwiązań implementacji ich wyników w praktyce.

Prawne uwarunkowania wdrażania Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego

Przy realizacji Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego jednym z głównych przedsięwzięć powinna być weryfikacja wyników projektu HELCOM nt. „wpływu różnych scenariuszy decyzyjnych na zrzut substancji biogennych do Bałtyku”, realizowanego przez MARE². Konieczność dokonania takiej oceny wynika z rozszerzenia współpracy w ramach Komisji Ochrony Środowiska Morskiego Bałtyku (HELCOM), w związku z propozycją nowej Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (Dyrektywa ws. Strategii ochrony środowiska morskiego).

Wpływ projektu HELCOM, który stanowić ma punkt wyjścia dla założeń Bałtyckiego Planu Działań HELCOM (BSAP), w zakresie zapobiegania dalszej eutrofizacji Bałtyku oraz warunków realizacji Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego powinien być poddany szczegółowej analizie i badaniom naukowym pod kątem możliwości przyjęcia przez Polskę najbardziej korzystnych dla naszego kraju propozycji. Bałtycki Plan Działań (BPD) przyjęto w 2010 roku na Naradzie Ministerialnej HELCOM, i stanowić będzie w przyszłości podstawę realizacji programu Strategii. Dokonanie naukowej weryfikacji projektu MARE będzie stanowiło podstawę do ustalenia propozycji działań przedkładanych na forum Komisji Helsińskiej, w związku z przeciwdziałaniem zanieczyszczeniu Bałtyku substancjami biogennymi i skutkami zanieczyszczenia, a także realizacji wszystkich projektów flagowych Strategii, w tym priorytetu „Wzmocnienie zrównoważonego rolnictwa, leśnictwa oraz rybołówstwa – *To reinforce sustainable agriculture, forestry and fishing*”, za który odpowiedzialna jest Polska reprezentowana przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi wspólnie ze Szwecją.

Polska, jako Strona Konwencji Helsińskiej o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego [2008] wdraża obecnie na swoim terytorium zalecenia HELCOM odnośnie Bałtyku i obszarów lądowych zlokalizowanych w jego zlewni. Większość tych zaleceń jest zbieżna z zobowiązaniami wynikającymi z członkostwa Polski w Unii Europejskiej, umowami międzynarodowymi, głównie konwencjami, które zostały ratyfikowane przez RP oraz z pozostałymi licznymi zobowiązaniami

² Program dot. Badań nad Eutrofizacją Morza (ang. *Marine Research on Eutrophication*)

mi wynikającymi z programów i projektów organizacji, w których nasz kraj zadeklarował swoje uczestnictwo. Przyjęto założenie wykorzystania efektu komplementarności i synergii w pracach nad krajowym planem wdrażania BPD, dążąc do wykorzystania na rzecz uzyskania wymiernej poprawy stanu ekosystemu Bałtyku odpowiednich, funkcjonujących już instrumentów i procesów dotyczących gospodarowania w dorzeczach i na morzu. Jednocześnie założono, iż proces wdrożenia BPD zostanie oparty na właściwości odpowiednich resortów i kompetencji istniejących organów i instytucji.

W aspekcie poprawy jakości środowiska wodnego, wiąże się to głównie z procesem wdrożenia Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.10.2000 r. *ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej* (zwanej Ramową Dyrektywą Wodną, RDW) i dokumentów z nią powiązanych. W kontekście ograniczenia eutrofizacji, Polska wdraża m.in. postanowienia Dyrektywy Rady 91/676/EWG z 12.12.1991 r. *dotyczące ochrony wód przed zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego* (Dyrektywy Azotanowej), czego przejawem jest ustanowienie listy obszarów szczególnie narażonych (OSN) i wdrażanie zasad dobrej praktyki rolniczej na tych obszarach. Działania koordynacyjne i nadzorcze w tym zakresie podejmowane są głównie przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW) oraz Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej (KZGW). Postanowienia Dyrektywy Rady 91/271/EWG z 21.05.1991 r. *dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych* (Dyrektywy Ściekowej) są realizowane na podstawie Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Działania te mają charakter międzyresortowy. Biorą w nich udział Ministerstwo Infrastruktury (MI), Ministerstwo Gospodarki (MG), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej (KZGW) oraz Inspekcja Ochrony Środowiska w aspekcie kontroli efektywności podejmowanych rozwiązań, a przede wszystkim samorządy realizujące zadania inwestycyjne ujęte w KPOŚK.

W zakresie ograniczania depozycji zanieczyszczeń substancjami niebezpiecznymi duże znaczenie ma wdrożenie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/105/WE z 16.12.2008 r. w *sprawie środowiskowych norm jakości w dziedzinie polityki wodnej*. Polska ratyfikowała także Konwencję Rotterdamską w *sprawie procedury zgody po uprzednim poinformowaniu w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami*, jak i Konwencję Sztokholmską w *sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych TZO*. W ramach Komisji Helsińskiej (HELCOM) w dokumencie „Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego”, który został podpisany w 1974 r. przez wszystkie kraje wokół Morza Bałtyckiego, a w 1992 r. przez nowo powstałe kraje nadbałtyckie i Unię Europejską – są zapisy, których merytoryczny zakres obejmuje ochronę środowiska morskiego Bałtyku przez zapobieganie zanieczyszczeniom pochodzącym z lądu i atmosfery oraz ze statków i będących rezultatem eksploatacji dna morskiego. Głównymi zadaniami HELCOM jest dostarczenie we właściwym czasie informacji o zmianach środowiskowych i stanie wrażliwego środowiska morskiego oraz rozwój wspólnych celów i przedsięwzięć, które rządy państw Morza Bałtyckiego powinny wdrożyć do ich narodowych programów środowiskowych i przepisów prawnych. Państwa uczestniczące w programie HELCOM zobowiązały się do wprowadzania w życie procedur i środków przewidzianych w załącznikach Konwencji, współpracować w przygotowaniu i przyjęciu, a także stosowaniu specjalnych programów, wytycznych, standardów lub przepisów dotyczących emisji i zrzutów do wody i powietrza produktów zawierających szkodliwe substancje i materiały. W grupie substancji szkodliwych, które należy traktować priorytetowo przy podejmowaniu środków zaradczych, uwzględniane są m.in. związki azotu i fosforu, w tym zwłaszcza pochodzące z działalności rolniczej. Pracami strony polskiej na rzecz realizacji zadań ustalanych na szczeblu rządowym koordynuje w imieniu Ministra Środowiska – Sekretariat Komisji Helsińskiej. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi współpracuje z Sekretariatem w zakresie zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego, które rozumiane jest jako wprowadzenie przez człowieka, bezpośrednio lub pośrednio do morza, łącznie z ujściami rzek, substancji, które mogą stwarzać zagrożenie dla zdrowia człowieka, niszczyć żywe zasoby i morskie ekosystemy, pogarszać jakość wody morskiej. Zakres realizowanej współpracy Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi koncentruje się na ustaleniach dotyczących skali emisji azotu i fosforu, zapotrzebowania uprawianych roślin na substancje odżywcze oraz zachowania równowagi pomiędzy liczbą zwierząt w gospodarstwie a powierzchnią ziemi uprawnej dostępnej do nawożenia.

W realizacji prac Konwencji Helsińskiej wpisują się również zadania określone w 1996 roku przez *Coalition Clean Baltic* (Koalicję Czystego Bałtyku) oraz *Baltic-Nordic NGO Network for Sustainable Energy* (Północnobałtycką Sieć Współpracy na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju

Energetycznego) w dokumencie pt. „Agenda 21 dla regionu Morza Bałtyckiego – propozycja organizacji ekologicznych”. Dokument zaprezentowano podczas nieformalnego spotkania ministrów ochrony środowiska z krajów nadbałtyckich w Saltsjobaden w Szwecji, w październiku 1996 roku. Głównymi celami „Agendy 21 dla Bałtyku” (BA 21), jest realizacja projektów promujących ekotechnologie oczyszczania ścieków i służących restauracji terenów cennych przyrodniczo. W Polsce koordynatorem prac w ramach Bałtyckiej Agendy 21 jest Ministerstwo Środowiska. Prace Agendy 21 realizowane są w ujęciu sektorowym. Pracami BA 21 działającej w siedmiu sektorowych zespołach (grupach) problemowych, w tym grupie ds. rolnictwa koordynuje Grupa Wyższych Urzędników (*Senior Officials Group* – SOG). W spotkaniach SOG uczestniczą przedstawiciele Pozarządowych Organizacji Ekologicznych.

Prace w ramach „Agendy 21 dla regionu Morza Bałtyckiego” są cenną wskazówką przy planowaniu i przeprowadzaniu konkretnych działań na szczeblu narodowym, regionalnym oraz przede wszystkim na szczeblu lokalnym, służących rozwojowi zrównoważonemu całego regionu. Bałtycka Agenda 21 ma interdyscyplinarny charakter i stara się koordynować pracami na rzecz ekotechnologii, w tym szczególnie opracowaniem i późniejszym wprowadzeniem w życie założeń programu chroniącego środowisko i jego bioróżnorodność.

Podsumowanie

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez KE, realizacja zadań wynikających ze Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego będzie przebiegała w ścisłej współpracy państw regionu, instytucji administracyjnych oraz naukowych, a także struktur społecznych. Pełnienie funkcji lidera obszaru priorytetowego realizowane będzie z uwzględnieniem zasady *primus inter pares*. Aktywność lidera obszaru priorytetowego będzie miała charakter koordynacyjny i ma polegać na:

- ułatwianiu przepływu informacji pomiędzy wszystkimi partnerami,
- identyfikacji występujących problemów w implementacji poszczególnych działań i projektów flagowych,
- przedstawianiu KE raportów z postępu we wdrażaniu działań i projektów flagowych na podstawie informacji przekazanych przez partnerów,
- w zależności od specyfiki projektu ustanowieniu *steering group*, w celu ułatwienia współpracy z liderami głównych projektów flagowych.

Realizacja projektów flagowych z założenia implikuje udział kilku partnerów. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez KE aktywność lidera projektu flagowego będzie miała charakter organizacyjny i ma polegać na:

- doborze partnerów w celu realizacji projektu,
- ułatwianiu przepływu informacji pomiędzy wszystkimi partnerami,
- identyfikacji występujących problemów w implementacji projektu,
- przedstawianiu raportów z postępu we wdrażaniu projektu na podstawie informacji przekazanych przez partnerów,
- w zależności od specyfiki projektu i wyników ww. raportów, podejmowaniu inicjatyw mających na celu wprowadzenie stosownych zmian kierunkowych w implementacji projektu.

Dla projektów flagowych o charakterze *fast track*, zakłada się, że jego realizacja powinna przynieść oczekiwane rezultaty w stosunkowo krótkim czasie, a dokładne określenie horyzontu czasowego zależeć będzie od lidera projektu flagowego.

Polska, podobnie jak i inne kraje Euroregionu, w ramach współpracy przy realizacji Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego, zobowiązała się do traktowania z należytą uwagą zagadnień rolnośrodowiskowych, mających wpływ na poprawę jakości stanu środowiska naturalnego regionu Morza Bałtyckiego. Troska ta przejawia się i będzie realizowana przez wprowadzenie odpowiednich krajowych uregulowań prawnych na rzecz zrównoważonego rozwoju w regionie Morza Bałtyckiego. Precyzja określania rozwiązań technologicznych i technicznych oraz czasu wdrażania rozwiązań wynikających z realizacji programu Strategii dla regionu Morza Bałtyckiego, decydować będzie o efektach jej oddziaływania oraz kierunkach rozwoju państw basenu Morza Bałtyckiego.

Literatura

- Drugie Stanowisko Konwentu Marszałków Województw RP ws. Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego, Niedzica, 18.12.2008.
Dyrektywa w sprawie Strategii ochrony środowiska morskiego. 2008/56/WE.
Konwencja o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego z 1992 r. Konwencja Helsińska – HELCOM);
Ochrona Środowiska. 2010: GUS, Warszawa.
Porozumienie Post Kioto – zasady jakie będą obowiązywały po 2012 r., gdy przestanie obowiązywać Protokół z Kioto. Rozmowy nad porozumieniem w tej sprawie odbywają się na spotkaniach organizowanych przez ONZ- agendę – Konferencję Stron Konwencji Klimatycznej i Konferencję Członków Protokołu z Kioto (COP/MOP).
Rocznik Demograficzny. 2009: GUS, Warszawa.
Stanowisko Konwentu Marszałków Województw RP ws. Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego, Maciejewo, 20.06.2008.
[www.ec.europa.eu/environment/.../WATER%20NOTE%2011%20-%20PL.pdf].

Summary

The activation of potential which exists at states of pool of Baltic Sea can be obtained the thanks to the Strategy for the Baltic Sea Region developed by the European Commission. This can be reached by realization of the following priorities: protection of environment, prosperity, accessibility and attractiveness as well as safety. The realization of Strategy should be an on integrated approach of all areas of activity having the influence on economic development, social and organizational at states of the member's UE lying round the Baltic Sea. The paper presents the connections between the Strategy for Baltic Sea of the European Commission, international agreements and Polish position concerning plans and implementation scope of the Strategy. It also presents different level of harmonisation of national legislations to the sustainable development regions of of Baltic Sea. The growth rate and scale of development will decide about the effects. Article it presents basic conditioning economic, social, organizational and legal, which they will decide about way of realization of appointed priorities as well as about potential effects for natural environment and community of states of Baltic Sea Region.

Adres do korespondencji:

dr hab. Eugeniusz K. Chylek
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Przedstawiciel Polski w Stałym Komitecie ds. Badań w Rolnictwie (SCAR)
przy Dyrektoracie Generalnym RTD Komisji Europejskiej
tel. (22) 623 24 21
e-mail: eugeniusz.chylek@minrol.gov.pl

dr hab. Wojciech Gotkiewicz, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Katedra Agrobiznesu i Ochrony Środowiska
Plac Łódzki 2, 10-718 Olsztyn
tel. (89) 523 39 23
e-mail: wojciech.grotkiewicz@uwm.edu.pl